

В.П.Верченко, старший викладач кафедри кримінального права і процесу Юридичного інституту «Інститут повітряного і космічного права» Національного авіаційного університету

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ В ПРОЦЕСІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, СКОЄНИХ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Юридичний інститут «Інститут повітряного і космічного права» НАУ

В статті розглядаються питання, пов'язані з участю спеціаліста у сфері комп'ютерних технологій у процесі розслідування злочинів, скоєних з використанням ЕОМ (комп'ютерів), систем, комп'ютерних мереж та мереж електрозв'язку.

Процесуальну діяльність на досудовому та судовому слідстві не можна розглядати як процес оволодіння готовими, наявними у природі, доказами. Саме тому цей процес передбачає активну діяльність щодо пошуку джерел інформації, їх дослідження, закріплення, фіксацію одержаних даних у матеріалах справи тощо. Організаційно - тактичні основи розслідування злочинів – це надзвичайно вагомий, об'ємний і тривалий процес, який вимагає не лише теоретичних знань, практичного досвіду роботи, творчого підходу до конкретної справи, а й професіоналізму [5, с.2].

Сучасне інформаційне суспільство у багатьох випадках залежить від автоматизованих (комп'ютеризованих) інформаційних систем, через які надаються певні види послуг, робіт тощо. Відтак для криміналістів все більш звичайним стає пошук та аналіз у комп'ютерних системах правопорушників і потерпілих від машинної інформації, яка може бути використана як доказ при розгляді кримінальної справи [4, с.5]. Разом з тим, комп'ютери – це складне обладнання, яке потребує обережного поводження під час роботи на місці події. Обережність при поводженні з комп'ютером необхідна як з точки зору збереження важливої інформації, так і з точки зору запобігання завдати збитків та збереження комп'ютерної інформації, як власності.

Розслідування злочинів, пов'язаних з використанням ЕОМ (комп'ютерів), систем, комп'ютерних мереж та мереж електрозв'язку, справа досить нова для більшості працівників правоохоронних органів, оскільки за характером не зовсім ординарна порівняно з іншими злочинами. Без сумніву, розслідування такої категорії справ – надзвичайно складний і для

більшості слідчих правоохоронних органів до кінця непізнаний процес, що маючи свої особливості, в багатьох аспектах співпадає з розслідуванням «традиційних» видів злочинів. Саме тому, на думку багатьох дослідників злочинів у сфері інформаційних технологій, слід оживити, удосконалити діяльність практичних спеціалістів у підході до цього аспекту. Так на думку А. В. Іщенка. «дівість заходів щодо вдосконалення правоохоронної діяльності залежить не лише від зазначених обставин, а й від оптимального наукового їх забезпечення» [2, с.3]. Так, наприклад, аби не допустити необдуманого втрати електронних комп'ютерних даних, слід грамотно підійти до відшукування та вилучення носіїв машинної інформації, які також реагують на вплив електромагнітних полів під дією чого можуть модифікуватися або ж піддатися руйнуванню.

Не менш важливе значення відіграє участь понятих у процесуальних заходах, пов'язаних з розслідуванням такої категорії злочинів. Серед науковців справедливо наголошується, що при розслідуванні зазначених злочинів, скоєних з використанням комп'ютерних технологій «в якості понятих слід залучати осіб, які добре розуміються на роботі відповідної обчислювальної техніки» [6, с.21]. Така позиція повністю узгоджується з чинним кримінально-процесуальним законодавством, зокрема ст. 127 КПК України, де зазначені суб'єкти є обов'язковими учасниками слідчих дій. Таким чином, зважаючи на специфіку розслідуваної категорії злочинів, відповідно і поняті мають бути особливими – такі, що володіють навичками роботи з ЕОМ (комп'ютерами) та їх технологіями.

В окремих криміналістичних джерелах існує думка, що іншим неузгодженим питанням є

використання участі стороннього спеціаліста під час проведення слідчих дій – огляду, виїмки, обшуку, відтворення обстановки і обставин події, одержання зразків для експертного дослідження, допитів, тощо виникає необхідність залучення спеціалістів з інформатики, програмування, електронних мереж, ремонту електронного обладнання [3, с.57]. Дійсно, як свідчить практика, слідчі дії, пов'язані з обстеженням і вилученням комп'ютерної техніки, потребують вирішення специфічних завдань. Тому виправданим буде твердження про те, що не існує такого поняття як «універсальний комп'ютерний експерт» [1, с.104]. Це означає, що в певних випадках слідчі вимушені залучати службовців (спеціалістів) того ж самого підприємства, організації, установи, компанії, фірми в якому проводиться слідчий огляд, за умови недостатності власних знань та вмінь у фаховій роботі, пов'язаній з обробкою комп'ютерних даних окремих програмних забезпечень. Слушною у цьому питанні є думка В.Ф.Шевченка та С.О.Суслова, що «не варто залучати спеціалістів інженерно-технічного персоналу того ж підприємства (організації, установи), де вчинено комп'ютерний злочин, оскільки він певною мірою може бути причетним до злочину» [7, с.86].

Література

1. Біленчук П. Д., Романюк Б. В., Цимбалюк В. С. Комп'ютерна злочинність. Навч. посібник. – К., 2002. – С. 182
2. Луценко А. В. Методологічні проблеми криміналістичних наукових досліджень: Моногр. /За ред. І.П.Красюка. – К., 2003. – С. 8
3. Моїсєєв О. М. Залучення спеціаліста до розслідування комп'ютерних злочинів //Правові основи захисту комп'ютерної інформації від протиправних посягань: Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції. – Донецьк, 2001. – С.81
4. Мотлях О. І. Питання методики розслідування злочинів у сфері інформаційних комп'ю-

В.П. Верченко

Отдельные проблемные вопросы, возникающие в процессе расследования преступлений, совершённых с использованием компьютерных технологий.

В статье рассматриваются вопросы, связанные с участием специалиста в области компьютерных технологий в процессе расследования преступлений, совершённых с использованием ЭВМ (компьютеров), систем, компьютерных сетей и сетей электросвязи.

Певна річ таке можливо, адже необхідно зважити на той факт, що проведення слідчих дій в основному відбувається у ситуації інформаційної невизначеності, а значить серед спеціалістів може виявитись або зацікавлений у результаті справи суб'єкт, або й сам злочинець, який в такому випадку матиме повну інформацію про кінцевий результат огляду місця події.

Безперечно, слідчим і оперативним працівникам необхідно консультиватися і використовувати на практиці знання експертів комп'ютерних технологій, програмістів-комп'ютерщиків, операторів, що працюють та обслуговують програмне забезпечення, але цілком покладати справу розв'язання проблемних аспектів виявлення, фіксації та вилучення речових доказів по зазначеній справі, буде не правильним.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що залучення сторонніх спеціалістів – фахівців у сфері інформаційних технологій не матиме тієї результативності розслідуваного злочину, яка була б від аналогічного спеціаліста правоохоронних органів. Зважаючи на щорічний приріст кількості скоєних злочинів із застосуванням комп'ютерних технологій правоохоронним органам потрібно виховувати власні кадри, які б відповідали потребам слідства зазначеної категорії злочинів.

терних технологій: Автореф. канд. юрид. наук. 12.00.08. – К., 2005. – С. 18

5. Поливанюк В. Використання спеціальних знань при розслідуванні кримінальних справ щодо злочинів, вчинених у сфері використання комп'ютерних технологій <http://www.Crime-research.org>

6. Селиванов Н. А. Проблемы борьбы с компьютерной преступностью //Законность. – 1993. – № 8, С. 38

7. Шевченко В. Ф., Суслов С. О. Розкриття та розслідування злочинів у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електров'язку //Бюлетень МВС по обміну досвідом роботи. – 2003. – № 135. – С. 71